

Kurkistus musiikin taakse

■ Markku Leskelä

Michael Aaronin pianokoulun vihkoissa on pieniä yhden sivun kappaleita, joiden yläpuolella on lyhyt kuvaus säveltäjästä. Tekstissä esitetään säveltäjän syntymä- ja kuolinvuodet sekä luonnehditaan hänen musiikkiaan. Olen aina pitänyt numeroista ja vuosiluvuista. Noista säveltäjien kuvauksista taisivat vuosiluvut painua parhaiten mieleeni. Hahmotan historian ja myös musiikin historian vuosilukujen avulla.

Olen pienestä pitäen ollut ahkera kirjaston käyttäjä ja sain lukunäytteen jälkeen kirjastokortin 5-vuotiaana Kokkolan kaupungin kirjastoon. Lasten osasto tuli koluttua aika nopeasti, ja aikuisten puolen kortinkin sain varhain. Kirjaston hyllyjä oli mukava käydä läpi ja silmäillä mahdollisesti lainattavia teoksia. Taisin olla siinä murrosiän vaiheilla, kun käteen sattui kirja Robert Schumannista. Pianovihkosta muistui mieleen vuodet 1810–1856. Ihmettelin, että mikähän hänelle tuli, kun kuoli niin nuorena. Muistissani oli Schumannia nuorempana kuolleita säveltäjiä (Mozart, Schubert), mutta tämä kirja sattui nyt käteeni ja alkoi kiinnostaa.

Kirja, runsaan 400 sivun mittainen, oli mukaansa tempaava. Robert Schumannin elämä oli suurta draamaa ja sisälsi mieleenpainuvia käännteitä. Tämä monella tapaa erittäin lahjakas henkilö kärsi erilaisista ongelmista: muusikon uran valinta ei ollut helppoa, pianistin uran katkeaminen itse aiheutettuun käden vammaan, murheet oman perheen piirissä, syvä masennus ja sitä seurannut itsemurhayritys, rakastuminen piano-opettajansa tyttäreeseen Clara Wieckiin ja taistelu tämän despoottisen isän kanssa aina oikeudenkäyntiä myöten. Lopulta Schumann päätyi avioitumiseen Claran kanssa ja avioliitto, eli 1840-luku, oli selvästi Schumannille onnellista aikaa. Hänen sävellystyönsä oli tuottoisaa

tuolloin, erityisesti kun ottaa huomioon, että hän samanaikaisesti toimitti lehteä ja kirjoitti ahkerasti musiikista. Jonkinlainen ahdistus ja alakulo vaivasivat häntä kuitenkin kaiken aikaa ja asema kuuluisan esiintyvän pianistin miehenä ei varmaan ollut aivan yksinkertainen. 1850-luvulla mielenterveysongelmat alkoivat vaivata häntä yhä vahvemmin, ja hänen elämänsä päättyikin mielisairaalassa. Jos Schumannit eläisivät meidän aikamme, he olisivat mitä otollisinta ilta-päivälööppien aiheita.

Schumannin elämäkerran, kuten muidenkin ennen digiaikaa eläneiden ihmisten elämäkertojen suolana on kirjeistä saatu tieto. Siihen aikaan taitelijan elämä vaati pitkiä poissaoloja kotoa ja yhteydenpito hoidettiin kirjeitse. Suomalaisille ovat Sibeliuksen elämäkertojen kautta tuttuja niissä keskeisenä osana olevat Jannen kirjeet Ainolle sekä muille läheisille. Samoin Schumannit, Clara ja Robert, kirjoittivat paljon toisilleen. Kirjeet ovat tietenkin henkilökohtaisia ja joskus tulee kiusallinen, tirkistelijän olo niitä lukiessa. Tuskin ne olivat suuren yleisön luettaviksi tarkoitettuja. Kirjeistä kuitenkin saa paljon tietoa ja tunnelmia. Ne kertovat luomisen tuskasta, peloista ja jännityksestä esityksiä ennen sekä onnen tunteista tai pettymyksistä niiden jälkeen. Kun kirjeet on vielä kiinnitetty tietyn teoksen syntyyvaiheisiin, tulee teoksen kuuntelemiseen lisää syvyyttä ja mielenkiintoa.

On vaikea sanoa, auttavatko kirjeet musiikin parempaan ymmärtämiseen, mitä musiikin ymmärtämisellä sitten tarkoitetaankaan. Näin ei-ammattilaiselle musiikin ”ymmärtäminen” on enemmän tunnepohjaista ja musiikki jakautuu karkeasti kolmeen ryhmään: koskettavaan, kylmäksi jättävään ja epämiellyttävään. Schumannin musiikkia pidetään usein hieman vai-

keana. Hänen teosluettelonsa keskivaiheilla on tunnettuja romanttisia teoksia, kuten laulusarjat ja pianokonsertto. Schumannin viimeisiä teoksia kuullaan harvoin, ja toiseksi viimeinen teos (op. 147) *Messe Sacra* esitettiin tietävästi ensi kertaa Suomessa maaliskuussa 2010! Teos, samoin kuin muutkin Schumannin myöhäiset teokset, ovat sävelkuluiltaan ja rytmeiltään aika erikoisia. Elämäkerrasta selviävä säveltäjän henkinen tila selittänee osaltaan näitä poikkeavia teoksia.

Mikä oli tuo elämäkertoihin kiinnostukseeni herättänyt teos? Kirja jäi unohtuksi ja vasta viime vuosina olen ryhtynyt sitä etsimään. Teos on Santeri Levaksen *Suuren säveltäjän rakkaus* vuodelta 1953. Kirjan voi vielä toisinaan löytää antikvariaateista. Schumannia käsittelevän kirjan jälkeen luin monien muiden suurten säveltäjien elämäkertoja. Traagisia elämäntilanteita on useilla säveltäjillä, mutta kenelläkään ei ehkä yhtä dramaattista kuin Schumannilla. Voi olla, että vaikutelmani johtuu vain siitä, että tämä oli ensimmäisen elämäkertakirja, jonka luin.

Säveltäjien elämäkertoissa, samoin kuin muiden alojen elämäkertoissa voi lähtökohtana olla henkilön elämä, jonka ympärille hänen toimintansa kuvataan. Toinen tapa on lähteä henkilön toiminnasta ja työn tuloksista. Säveltäjien tapauksessa voidaan lähteä musiikista ja sen analyysistä sekä liittää siihen kohtia henki-

lön elämästä. Minunlaiselleni ei-ammattilaiselle ensimmäinen lähtökohta, jossa elämä ja sen tapahtumat vievät juonta eteenpäin, on helpommin lähestyttävä. Esimerkiksi Erik T. Tawaststjernan pari vuotta sitten julkaisema lyhennelmä isänsä 5-osaisesta Sibelius-sarjasta on oiva esimerkki hyvin kirjoitetusta maallikolle sopivasta elämäkerrasta.

Säveltäjien elämäkerrat synnyttivät minussa kiinnostuksen kaikenlaisiin elämäkertoihin. Viime aikoina säveltäjien rinnalle ovat tulleet tiedemiesten, poliitikkojen ja talouselämän ihmisten elämäkerrat. On tietenkin hyvä, jos elämäkerran henkilö on kiinnostava, mutta niissä on toinenkin tärkeä aspekti: ajankuva. Kuvattu elämä sitoutuu aina aikaansa ja elämäkerrat tuovat siten historiaa elävästi esiin. Elämäkertakirjat ovat kulttuuriperintöämme, ja niitä ei ole koskaan liikaa. Arvostan suuresti esimerkiksi akateemikko Olli Lehdon tiedemiesten (sukujen) elämäkertojen kirjoittamista.

Niin, mikä kirja minulla nyt on yöpöydällä keskeneräisenä? Se on *Casimir Ehrnrooth, kolmen Aleksanterin – kahden tsaarin ja yhden ruhtinaan – uskollinen palvelija*.

Kirjoittaja on akatemiaprofessori Helsingin yliopiston kemian laitoksella. Seuraavassa lehdessä elämänsä tietokirjoista kertoo komissaari Olli Rehn.